

LEGAL REGULATION OF ECONOMIC
RELATIONS IN SPECIFIC AREAS
AND SECTORS OF THE ECONOMY

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.02.040>

УДК 346.91

А.В. СЛИВІНСЬКА, аспірантка кафедри господарського права
та господарського процесу Інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
(ID) orcid.org/0000-0002-4727-2842

ПОНЯТТЯ, КВАЛІФІКУВАЛЬНІ ОЗНАКИ
ТА ВИДИ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Ключові слова: корпоративні правовідносини, корпоративні спори, господарське судочинство, захист корпоративних прав.

Розглянуто проблематику правової природи корпоративних спорів, їхні критерії та класифікація. Визначено поняття корпоративних правовідносин, корпоративного спору та охарактеризовані його основні ознаки: зміст, суб'єктний склад, підстави виникнення та предмет доказування, множинність та виключний характер способів захисту. Здійснено класифікацію корпоративних спорів за суб'єктним, предметним критеріями, за підставою виникнення, та розглянуто окремі види корпоративних спорів. Запропоновано внесення змін до ч. 1 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України щодо визначення корпоративних спорів і закріплення переліку їхніх видів.

Вступ. Захист корпоративних прав наразі є однією з найактуальніших тем як у науковій, так і в практичній площині. Упродовж минулих кількох років активізувалися процеси модернізації корпоративного та господарського процесуального законодавства, імплементовано усталені закордоном механізми та процедури, такі як корпоративні договори, процедури *squeeze-out* та *sell-out* тощо. Впродовж корпоративні спори, залишаються однією з найпоширеніших і найскладніших категорій спорів, що розглядаються у господарському судочинстві. Зважаючи на розвиток та ускладнення корпоративних відносин, ускладнюються і способи захисту корпоративних прав та корпоративні спори відповідно.

Незважаючи на це, поняття корпоративного спору досі не визначено на рівні законодавства, як і не встановлено переліку спорів, які належать до корпоративних. У правовій доктрині також залишається дискусійною правова природа корпоративних спорів, на рівні дисертаційного дослідження досі не визначено поняття корпоративного спору. Відтак, залишається відкритим питання, які саме спори можна віднести до корпоративних та вирішувати господарськими судами. Як наслідок, відсутність легальної дефініції поняття корпора-

Цитування: Сливінська А.В. Поняття, кваліфікувальні ознаки та види корпоративних спорів. *Економіка та право*. 2021, № 2. С. 40–52. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.02.040>

тивного спору та розуміння його критеріїв обумовлює проблеми визначення юрисдикції ряду спорів, що походять з корпоративних відносин. З огляду на це, актуальним для правової доктрини та правозастосування є з'ясування сутності корпоративного спору, його ключових ознак та видів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У правовій науці опрацьовано результати вчених щодо різноманітних аспектів здійснення та захисту корпоративних прав. Наприклад, окремі питання захисту корпоративних прав та корпоративних спорів досліджували О. Бігняк, О. Ковалишин, О. Кологойда, М. Богуш, І. Лукач, О. Вінник, А. Сороченко, Ю. Жорнокуй, О. Щербина та ін. Актуальними у цьому контексті є дисертаційні дослідження О. Бігняка на тему «Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні», М. Богуш на тему «Захист прав та інтересів суб'єктів корпоративних правовідносин». Однак проблематика корпоративних спорів, сутність поняття, видів та кваліфікувальні ознаки таких спорів досі розглядаються вченими лише частково, а отже, потребують окремого дослідження.

Метою даної статті є визначення поняття, дослідження кваліфікувальних ознак корпоративних спорів, а також здійснення їхньої класифікації.

Результати дослідження. Стаття 20 Господарського процесуального кодексу України (надалі ГПК України) визначає корпоративні спори як справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів. Як свідчить правозастосовна та судова практика, дане визначення не надало чіткого розуміння, які саме спори підпадають під категорію корпоративних, яким може бути їхній суб'єктний склад, та не вирішило проблеми юрисдикції таких спорів. Вважаємо, що для формування поняття корпоративного спору слід, насамперед, з'ясувати сутність корпоративних правовідносин, що становить зміст корпоративного спору, про що свідчить як тлумачення ст. 20 ГПК України, так і наявні наукові напрацювання.

Відповідно до ч. 3 ст. 167 Господарського кодексу України (надалі ГК України) корпоративними відносинами є відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав. Тобто, законодавець пов'язує розуміння корпоративних відносин лише з корпоративними правами як їхнім єдиним об'єктом. Легальне визначення корпоративних прав насамперед встановлено ч. 1 ст. 167 ГК України, за якою корпоративні права — це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що охоплюють правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. Подібним чином корпоративні права визначено також у п. 8 ч. 1 ст. 2 Закону України від 17.09.2008 № 514-VI «Про акціонерні товариства».

Відповідно, законодавство кваліфікує корпоративні відносини лише через їхній взаємозв'язок з корпоративними правами. У науковій літературі є різні визначення поняття корпоративних відносин, частина яких також розкривається через корпоративні права. Наприклад, І. Саракун розуміє корпоративні відносини як відносини, що виникають між учасниками (засновниками) та товариством і між самими учасниками (засновниками), які складаються щодо набуття, здійснення та припинення корпоративних прав [1, с. 10]. І. Бабецька наводить визначення корпоративних правовідносин як врегульовані норми права та установчі документи суспільних відносин, які виникають між засновником (учасниками) юридичної особи і самою юридичною особою в результаті реалізації ними засновницьких прав, а також відносини між учасниками, які складаються щодо набуття, здійснення та припинення корпоративних прав [2, с. 153]. А. Сороченко дещо розширює розуміння корпоративних відносин та визначає їх як особливі майново-організаційні відносини, що мають господарсько-правовий характер і виникають, змінюються та припиняються внаслідок набуття, реалізації та припинення суб'єктами таких відносин корпоративних прав і обов'язків після створення та в процесі функціонування, припинення корпорацій, управління ними

[3, с. 7]. О. Вінник розуміє корпоративні відносини як відносини, які виникають у процесі створення, функціонування та припинення господарських товариств [4, с. 20].

Однак, визначення корпоративних відносин лише через один елемент їхнього змісту — корпоративні права, як це демонструє законодавство та окремі наукові підходи, не відповідає їхній природі та сучасним реаліям. Такий підхід не враховує, що корпоративні відносини мають кілька різних проявів: не лише у зв'язку з реалізацією корпоративних прав у процесі діяльності юридичної особи, а й на етапі її створення між засновниками, виконання корпоративних обов'язків, а також щодо здійснення корпоративного управління.

Тож, поділяємо погляди вчених, які розглядають корпоративні правовідносини комплексно та охоплюють у їхньому змісті не лише корпоративні права, а й корпоративне управління. Так, М. Богуш у своєму дисертаційному дослідженні визначає корпоративні правовідносини саме як комплексні відносини, в яких переважають ознаки господарсько-правової природи, які виникають, змінюються та припиняються в корпораціях з приводу реалізації її суб'єктами належного їм суб'єктивного корпоративного права / інтересу, правовою гарантією реалізації яких є корпоративні обов'язки з метою здійснення корпоративного управління та реалізації корпоративних прав учасниками / акціонерами [5, с. 64—65].

З огляду на це, вважаємо доцільним розширити поняття корпоративних відносин та викласти ч. 3 ст. 167 ГК України у такій редакції: *«Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що пов'язані з набуттям, здійсненням, припиненням корпоративних прав, створенням юридичної особи, реалізацією корпоративного управління, діяльністю та припиненням юридичної особи»*. Корпоративні відносини у викладеному розумінні й становлять зміст корпоративного спору.

У правовій доктрині досі не сформовано єдине поняття корпоративного спору, відсутнє і його визначення на рівні дисертаційних досліджень. У науці нерідко ототожнюють поняття «корпоративний спір» та «корпоративний конфлікт», які хоча і мають чимало спільного, проте не є синонімічними поняттями. Так, О. Вінник, чимало праць якої присвячені саме дослідженню корпоративних конфліктів,

розуміє їх у взаємозв'язку із корпоративними інтересами. Вона визначає корпоративний конфлікт як видове поняття по відношенню до конфлікту інтересів, оскільки корпоративний конфлікт виникає лише між суб'єктами корпоративних відносин як носіями корпоративних інтересів — загальнокорпоративного (до них належать: товариство, його органи, посадові особи) й індивідуальнокорпоративного (засновники, учасники / акціонери), і зазвичай характеризується більш-менш активною поведінкою учасників конфлікту чи одного з них [6, с. 6]. Поділяємо підхід О. Бігняка, який розглядає корпоративний конфлікт та корпоративний спір як родове та видове поняття відповідно [7, с. 295]. Головна відмінність цих понять полягає у формах вирішення. На думку вчених, корпоративний конфлікт і корпоративний спір є різними стадіями конфліктної ситуації, що вирішуються по-різному [8, с. 6], і вирішення корпоративного спору можливе лише у судовому порядку з можливістю примусового виконання [7, с. 287]. Підтримуючи такий підхід, надалі будемо розглядати корпоративний спір саме у судовій площині. Корпоративні конфлікти, як ширше поняття, можуть вирішуватися і в іншому, досудовому порядку, зокрема із застосуванням альтернативних методів вирішення спорів (наприклад, шляхом медіації).

За визначенням Н. Кузнєцової, корпоративними є такі спори, предметом яких є вимоги учасників корпоративних відносин, тобто відносин, пов'язаних із здійсненням управління корпоративним утворенням або веденням його справ, про захист їхніх корпоративних прав способами, передбаченими законом [9]. Наведене визначення, на нашу думку, має кілька недоліків: виникають запитання, що є «корпоративним утворенням», чим «управління» відрізняється від «ведення справ»; поза увагою залишаються відносини щодо створення, припинення юридичної особи, які також є корпоративними; способи захисту корпоративних прав можуть бути визначені не лише законом, а і договором, зокрема корпоративним договором.

З цього приводу імпонує визначення корпоративного спору, сформульоване О. Кологойдою, як спору, що виникає між юридичною особою (господарським товариством, виробничим кооперативом, фермерським господарством, приватним підприємством, заснованим

на власності двох або більше осіб) та її учасником (засновником, акціонером, членом), зокрема й учасником, який вибув, пов'язаний зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, а також із набуттям, здійсненням або припиненням корпоративних прав [10, с. 244].

Для з'ясування сутності корпоративного спору варто визначити його основні ознаки, за якими вони можуть бути відмежовані від інших категорій господарських спорів. Одна з таких ознак, як було викладено, — зміст корпоративного спору, яким є корпоративні відносини. Наступною вирізняльною ознакою є множинний суб'єктний склад корпоративних спорів, на якому слід зупинитися окремо.

Законодавство у ст. 20 ГПК України визначає склад учасників корпоративного спору доволі формалізовано: оглядаючи формулювання статті, ними є юридична особа та її учасник (засновник, акціонер, член), зокрема учасник, який вибув. Попри те, що у конструкції норми вжито загальне поняття «юридична особа», науковці здебільшого говорять про комерційні юридичні особи як правило, господарські товариства. Однак, як свідчить практика, спектр юридичних осіб, які можуть бути учасниками корпоративного спору, доволі широкий: господарські товариства, приватні підприємства (засновані на власності двох і більше осіб), кооперативи різних видів, господарські об'єднання, фермерські господарства, адвокатські об'єднання / бюро (як підтверджено постановою Великої Палати Верховного Суду від 26.02.2020 у справі № 750/3192/14), споживчі товариства (як відображено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 09.04.2019 у справі № 916/1295/18), громадські об'єднання (у контексті захисту права члена такого об'єднання брати участь в управлінні ньому — постановою Великої Палати Верховного Суду від 22.01.2019 у справі № 915/1674/15, від 12.01.2021 у справі № 127/21764/17). У всіх перелічених юридичних особах між такою особою та її учасником (членом, засновником) також виникають взаємні права та обов'язки, що за своєю природою є корпоративними. Тому, вважаємо, що учасниками корпоративного спору можуть бути юридичні особи корпоративного типу різних організаційно-правових форм.

Останнім часом з'являється усе більше досліджень, автори яких пропонують розшири-

ти суб'єктний склад корпоративних спорів за рахунок включення до них органу корпоративного управління. Наприклад, І. Лукач як самостійні суб'єкти корпоративних відносин визначає органи корпорації, а також виділяє проблему неможливості наглядової ради бути відповідачем чи позивачем у справі, тоді як він міг би представляти інтереси товариства [11, с. 262]. Подібний підхід закріплений у законодавстві деяких країн, наприклад, у Німеччині до суб'єктів, що мають право подати позов про визнання недійсним рішення загальних зборів, належать, серед іншого, правління, а також члени правління чи наглядової ради (ст. 245 Закону Німеччини «Про акціонерні товариства»). Окрім того, за ст. 112 Закону Німеччини «Про акціонерні товариства», наглядова рада має право представляти товариство, у тому числі у суді. Відповідно, за німецьким законодавством орган корпорації є не просто суб'єктом корпоративних відносин, а й стороною корпоративного спору. Зрозумілою є логіка такого підходу: корпоративні відносини мають свій прояв у корпоративному управлінні, а останнє здійснюється органом корпорації шляхом ухвалення певних рішень, які можуть бути оскаржені.

Проте надання органу корпорації статусу самостійного суб'єкта правовідносин і корпоративного спор, вбачається помилковим. Суб'єктом будь-яких правовідносин є особа, що наділена відповідними правами та обов'язками, тоді як орган корпорації корпоративними правами не володіє. З цього приводу імпонує підхід Ю. Жорнокуя, який наголошує, що фізичні особи, які складають органи акціонерного товариства, у внутрішніх, корпоративних відносинах є самостійними суб'єктами, які проявляють власну волю, тоді як у зовнішніх відносинах між товариством та третіми особами їх розглядають як його складові, які виражають назовні його волю. Це не означає самостійності органу товариства як окремого суб'єкта. Водночас учений пропонує членів органів товариства визнавати суб'єктами корпоративного управління [8, с. 15]. Тож вважаємо недоцільним розглядати орган корпорації як самостійний суб'єкт корпоративного спору, з огляду на (1) відсутність у нього корпоративних прав; (2) відсутність процесуальної правосуб'єктності; (3) вираження таким органом волі фізичних осіб, що входять до

його складу, та відсутність власної волі. Натомість посадову особу товариства, члена органу управління, діями яких може бути завдано збитків товариству, варто додавати до складу учасників корпоративного спору. Про наведене свідчить досить поширена практика подання похідних позовів.

У судовій практиці неодноразово підтверджено підхід, що суб'єктом корпоративного спору може бути учасник юридичної особи (засновник, член, акціонер), зокрема той, який вибув, а не її орган управління. Велика Палата Верховного Суду висловлювала такі позиції: корпоративним є спір, зокрема, щодо управління, діяльності юридичної особи — суб'єкта господарювання, якщо стороною у справі є учасник (член) такої юридичної особи (постанова від 09.04.2019 у справі № 916/1295/18); корпоративними визнаються всі спори щодо створення, діяльності, управління та припинення юридичної особи — суб'єкта господарювання, якщо стороною у справі є учасник (засновник, акціонер, член) такої юридичної особи (суб'єктний і змістовий критерій) (постанова від 30.10.2018 у справі № 905/2445/17).

Варто зазначити, що склад учасників корпоративного спору може бути значно ширшим, ніж учасників корпоративних відносин. Окрім останніх, до суб'єктного складу корпоративних спорів можуть належати зовнішні особи, які не беруть участі у корпоративних відносинах, — наприклад, державні реєстратори, посадові особи корпорації. Такі особи, очевидно, не є носіями корпоративних прав, проте їхні дії здатні призводити до порушення таких прав. Тому суб'єктний склад корпоративного спору є множинним та виходить за межі суб'єктного складу корпоративних відносин. Учасник корпоративного спору необов'язково є учасником корпоративних відносин.

Як одну з кваліфікувальних ознак корпоративних спорів варто виділити підстави їхнього виникнення. Ключовою підставою традиційно називають порушення, невизнання або оспорювання суб'єктивного корпоративного права. Так, на думку О. Ковалишина, ознакою корпоративного спору є припущення про стан порушення суб'єктивного корпоративного права [12]. Дана ознака підтверджується і судовою практикою: у даній категорії спорів позивач (учасник юридичної особи) повинен, насамперед довести факт порушення

його корпоративного права і лише потім — інші факти. Наприклад, у спорах щодо оскарження рішень загальних зборів товариства формальні порушення процедури їхнього проведення не можуть бути підставою для визнання недійсним таких рішень, якщо корпоративне право позивача не порушено. Наявність порушеного корпоративного права вказує на те, що спір є корпоративним. Як зазначила Велика Палата Верховного Суду у постанові від 09.04.2019 у справі № 916/1295/18, якщо учасник юридичної особи обґрунтовує позовні вимоги порушенням корпоративних прав такого учасника, то цей спір є спором про право управління юридичною особою та належить до юрисдикції господарських судів незалежно від того, чи є іншим відповідачем у справі як стороною спірного договору фізична особа.

Однак не лише порушення корпоративного права може бути підставою та предметом доказу в таких справах. У правовій науці в аспекті корпоративних спорів дедалі більше звертається увага і на корпоративні інтереси. О. Бігняк серед особливостей корпоративного спору виділяє поєднання загального корпоративного інтересу (юридичної особи) і приватного корпоративного інтересу (окремого учасника) [7, с. 304]. Заслугує на увагу також система корпоративних інтересів, сформована М. Богуш: (1) спільний (загальний) інтерес, суть якого зводиться до покращення економічних показників діяльності корпорації; (2) інтереси окремих груп: а) інтереси меншості, що представлені дрібними учасниками і полягають в отриманні частини прибутку корпорації; б) інтереси більшості, як правило, мажоритарних учасників, суть яких зводиться до отримання не лише частини прибутку корпорації, а й у здійсненні управління корпорацією; (3) індивідуальні інтереси учасників, основним з яких є отримання прибутку (дивідендів) [13, с. 106].

Дійсно, кожна зі сторін у корпоративному спорі відстоює певний корпоративний інтерес, за захистом якого, як і за захистом права, така особа звертається до суду. Можна говорити про те, що конфлікти таких інтересів і породжують корпоративні спори, а тому є невід'ємною їхньою ознакою. Проте, часто корпоративний інтерес виступає об'єктом захисту поруч із суб'єктивним корпоративним правом одночасно. Так, наприклад, позивачем може бути

оскаржено рішення загальних зборів, що стосується виплати дивідендів, з підстав порушення його корпоративного права на управління (наприклад, у разі неповідомлення його про загальні збори) та, водночас, таким рішенням може зачіпатися інтерес учасника на отримання прибутку товариства.

Окрім порушення корпоративного права та корпоративного інтересу, як підставу корпоративного спору пропонується вважати також порушення фідучіарних обов'язків. Концепція фідучіарних обов'язків (англ. *fiduciary duties*) походить з системи загального права та отримала закріплення у законодавстві багатьох країн. Основними фідучіарними обов'язками вважаються обов'язок лояльності (англ. *duty of loyalty*) та обов'язок дбайливого ставлення (англ. *duty of care*), які поширюються переважно на директорів корпорацій, посадових осіб (наприклад, членів правління, наглядових рад), інколи — також і на акціонерів. Сутність обов'язку лояльності полягає у тому, що такі особи повинні діяти виключно в найкращих інтересах корпорації та її учасників: сумлінно, розумно, добросовісно [5, с. 79]. Наприклад, у випадку, якщо директор, укладаючи певний правочин від імені корпорації, діє виключно у власних інтересах, його можна притягнути до відповідальності шляхом подання похідного позову. Для розуміння обов'язку дбайливого ставлення варто звернутися до параграфу 8.30 Модельного закону США про комерційні корпорації, за яким директор, виконуючи свої обов'язки, повинен діяти: 1) добросовісно; 2) так, як він вважає розумно, як буде відповідати найкращим інтересам корпорації. У англійському праві, наприклад, закріплюються такі фідучіарні обов'язки директорів: діяти у межах повноважень; забезпечувати успіх компанії; бути незалежним у своїх судженнях; виявляти розумну обачність, дбайливість та професіоналізм; уникати конфлікту інтересів; не отримувати вигод від третіх осіб у зв'язку із займаною посадою; повідомляти про правочини із заінтересованістю (ст. 171—177 Закону про компанії 2006 р.). Відтак, видається, що обов'язки лояльності та дбайливого ставлення є подібними за своїм змістом, доповнюють одне одного, і розмежувати їх доволі складно.

В українському праві концепція фідучіарних обов'язків не є новою, хоча і практика її

застосування, зокрема судами, лише формується. Загальним положенням у законодавстві, яке закріплює дану концепцію, є ст. 92 Цивільного кодексу України (надалі ЦК України). Згідно з нею орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень. Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, що відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі. Положення щодо відповідальності посадових осіб за дії, якими завдано збитків компанії, включені також до ст. 89 ГК України, а також до спеціального законодавства: Законів України від 17.09.2008 № 514-VI «Про акціонерні товариства», від 06.02.2018 № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Так, ст. 40 останнього закріплює обов'язки членів виконавчого органу та наглядової ради товариства діяти добросовісно та розумно в інтересах товариства, а також їхню відповідальність за збитки, що заподіяні товариству винними діями або бездіяльністю.

Однак практика демонструє, що суди під час оцінки дій посадових осіб часто оцінюють лише їхню формальну сторону (дотримання положень статуту, законодавства), залишаючи поза увагою відповідність таких дій інтересам товариства. Вважаємо, що у кожному випадку суд повинен також з'ясувати, наскільки дії посадової особи відповідають критеріям добросовісності, розумності та свідчать про виконання нею своїх фідучіарних обов'язків. У протилежному випадку, часто виникають ситуації, за яких формально діяльність особи була законною, проте суперечила інтересам товариства. Для запобігання таким випадкам у США застосовують правило «ділового судження» (англ. *business judgment rule*). За цим правилом суд припускає, що директор діяв в найкращих інтересах товариства, його рішення були незалежними, його фідучіарні обов'язки були виконані належним чином, а ухвалені рішення обґрунтовані. Спростування позивачем відповідної презумпції за одним з цих критеріїв свідчить про неналежне виконання

директором своїх фідучіарних обов'язків. У цьому разі вже директор зобов'язаний довести, що він діяв в інтересах товариства [14].

Остання практика Верховного Суду свідчить про те, що концепція фідучіарних обов'язків отримує в Україні усе ширше застосування та найближчим часом може вийти на новий, якісніший рівень розвитку. У цьому контексті заслуговує на увагу позиція Великої Палати Верховного Суду, викладена у постанові від 22.10.2019 у справі № 911/2129/17, за якою правовідносини між підприємцем (товариством) і його посадовою особою мають довірчий характер, протиправна поведінка посадової особи полягає у неналежному та недобросовісному виконанні певних дій, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи зловживанням своїм посадовими обов'язками за власним умислом (розсудом), ухвалені очевидно необачних, марнотратних та завідомо корисливих на користь такої посадової особи рішень. Наведеними положеннями ст. 92 ЦК України та ст. 89 ГК України передбачено відповідальність членів органу юридичної особи, її посадових осіб, зокрема її керівника, якщо він діяв всупереч інтересам цієї особи. Даний підхід застосовано Великою Палатою Верховного Суду і у постанові від 26.11.2019 у справі № 910/20261/16.

Отже, фідучіарні обов'язки є тими стандартами поведінки директорів, членів органів корпорацій, дотримання яких напряму впливає на нормальне функціонування компанії та реалізацію її інтересів. Порушення таких обов'язків може завдавати шкоди інтересам корпорації, її учасників та їхнім корпоративним правам. Відтак, пропонуємо визначити підставою виникнення корпоративного спору порушення не лише корпоративних прав та інтересів, а і фідучіарних обов'язків, що відповідатиме зарубіжній практиці та сучасним реаліям корпоративних відносин.

Окрім особливого змісту, суб'єктного складу, підстав, корпоративні спори мають інші кваліфікувальні ознаки. Серед таких ознак у доктрині часто виділяють приватноправовий характер відносин та юридичну рівність сторін корпоративного спору [15, с. 113]. Також особливістю корпоративних спорів є винятковий характер та множинність способів захисту. У корпоративних спорах можуть бути пред'яв-

лені такі вимоги: визнання недійсними рішень органів управління товариства, установчих документів, переведення прав та обов'язків покупця акцій, частки у статутному капіталі, стягнення дивідендів, несплачених внесків, визнання недійсними значного правочину, правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість тощо. Відповідно, для корпоративних спорів характерним є різноманіття виключних способів захисту, невластивих для інших категорій спорів.

Отже, вважаємо, що корпоративний спір варто визначити як *спір між юридичною особою корпоративного типу та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі й учасником, який вибув, пов'язаний з набуттям, здійсненням, припиненням корпоративних прав, створенням юридичної особи, реалізацією корпоративного управління, діяльністю та припиненням юридичної особи*. Пропонуємо викласти визначення корпоративного спору у п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України у зазначеній редакції.

Що стосується класифікації корпоративних спорів, то на рівні законодавства вона не визначена. На наш погляд, нормативно встановлений перелік корпоративних спорів сприяв би вирішенню проблеми, які спори можуть бути віднесені до даної категорії та, відповідно, до компетенції господарських судів. У правовій доктрині корпоративні спори класифікують за декількома критеріями. Наприклад, О. Ковалишин за суб'єктним складом поділяє їх на такі види: 1) спори, що виникають між учасниками, в тому числі учасником, який вибув; 2) спори між корпорацією та її учасником; 3) спори між корпорацією чи учасником корпорації та будь-яким іншим учасником приватноправових відносин. Залежно від об'єкта науковець виділяє спори, які виникають з приводу майнових корпоративних прав, та спори, які виникають з приводу організаційних корпоративних прав [12]. Подібну класифікацію наводить також О. Бігняк, додаючи до категорій корпоративних спорів залежно від об'єкта також спори, що виникають з приводу інформаційних корпоративних прав [7, с. 320].

З огляду на проаналізовані ознаки корпоративних спорів, пропонуємо класифікувати їх за такими критеріями: суб'єктний склад, підстава виникнення, предмет позову. За суб'єктним складом корпоративні спори можуть поділятися на: (1) внутрішні: (а) між суб'єктом

господарювання та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі тим, який вибув, та (б) між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) суб'єкта господарювання; (2) зовнішні, тобто між суб'єктом господарювання чи його учасником та зовнішньою особою, наприклад, державним реєстратором, за умови, що підставою виникнення спору є порушення корпоративних прав чи інтересів.

За підставою виникнення корпоративні спори можливо класифікувати на: (1) спори, що виникають з порушення корпоративних прав та/або інтересів (як право, так й інтерес може виступати об'єктом правового захисту), (2) спори, що виникають з порушення фідучіарних обов'язків (наприклад, спори за похідним позовом суб'єкта господарювання до посадової особи про стягнення збитків, завданих винними діями або бездіяльністю такої особи).

Якщо попередні класифікації мають здебільшого теоретичний характер, то класифікація корпоративних спорів за предметом позову обумовлюється практикою вирішення таких спорів та відображає множинність способів захисту корпоративних прав. Зокрема, пропонується на законодавчому рівні у ст. 20 ГПК України, разом з визначенням корпоративних спорів, закріпити перелік їхніх видів:

1. Спори щодо оскарження учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, рішень, дій або бездіяльності юридичної особи та органів її управління. Для звернення з таким позовом мають бути дотримані умови: (а) наявність у позивача статусу учасника юридичної особи (відповідно, і корпоративних прав) станом на дату ухвалення оскаржуваного рішення, вчинення дії чи бездіяльності. Тобто, учасник, який вибув, може звернутися з позовом лише за умови, що оскаржуване рішення було ухвалено до моменту його виходу з юридичної особи; (б) доведення учасником порушення його корпоративного права / інтересу таким рішенням, дією чи бездіяльністю. Водночас, якщо позов про визнання недійсним рішення органу управління юридичної особи пред'являє не її учасник, а стороння особа (наприклад, кредитор), такий спір уже не належить до корпоративних.

2. Спори про визнання недійсними установчих документів (повністю або в частині окре-

мих положень), змін до них. Варто зауважити, що у разі пред'явлення такого позову не учасником (засновником, акціонером, членом) юридичної особи, а зовнішньою особою (наприклад, кредитором), такий спір не є корпоративним. Так само не належать до корпоративних спорів випадки, якщо дану вимогу заявляють суб'єкти владних повноважень, що здійснюють контроль за діяльністю юридичної особи, а також органи, які здійснюють державну реєстрацію юридичних осіб (п. 1.8 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 25.02.2016 № 4 «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин»).

3. Спори щодо обрання, відкликання, відсторонення, поновлення на посаді, припинення повноважень керівників чи інших посадових осіб юридичної особи, окрім трудових спорів. На практиці поширеною є проблема розмежування зазначеної категорії спорів з трудовими, наприклад, у випадках звільнення топ-менеджменту суб'єкта господарювання. Вважаємо, що варто керуватися метою та підставою позову: якщо метою є встановлення трудових відносин, а підставою — порушення норм трудового законодавства, трудових прав, спір має розглядатись у порядку цивільного судочинства. Якщо ж метою є поновлення корпоративних прав, і підставою виступають порушення норм законодавства, статуту щодо проведення загальних зборів, наприклад, на яких було вирішено припинити повноваження особи, — такий спір є корпоративним та підлягає вирішенню господарським судом.

4. Спори, пов'язані зі створенням юридичної особи, зокрема спори, пов'язані з набуттям корпоративних прав у процесі заснування юридичної особи. До таких спорів пропонується відносити також спори між засновниками щодо зобов'язання вчинити дії із заснування, державної реєстрації юридичної особи; щодо виконання корпоративного договору у процесі заснування юридичної особи; щодо повернення грошових коштів, майна, внесених як оплата вкладу до статутного капіталу товариства, якщо воно не відбулося, тощо.

5. Спори, пов'язані з реорганізацією, ліквідацією юридичної особи чи скасуванням її державної реєстрації за позовом учасника (засновника, акціонера, члена) до такої юридичної особи.

6. Спори про переведення прав та обов'язків покупця акцій, частки у статутному капіталі юридичної особи у зв'язку з порушенням переважного права на придбання акцій, частки.

7. Спори щодо права власності на майно, передане юридичній особі учасником (засновником, акціонером, членом) як вклад до статутного капіталу юридичної особи.

8. Спори про стягнення дивідендів. До таких спорів належать також справи про стягнення дивідендів за успадкованими акціями, оскільки предметом виступатимуть не спадкові відносини, а реалізація спадкоємцем своїх корпоративних прав (як підтверджено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 11.09.2018 у справі № 910/18015/1743).

9. Справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, якщо позов обґрунтовано порушенням корпоративних прав.

10. Спори щодо визнання права власності на акції, частку у статутному капіталі юридичної особи чи права на пай, спори щодо укладення, зміни, виконання, розірвання, а також визнання недійсними правочинів з акціями, якщо позов обґрунтовано порушенням корпоративних прав. Так, раніше зазначена категорія спорів не вважалася корпоративними, як було передбачено п. 1.7 постанови Пленуму ВГСУ від 25.02.2016 № 4. Наразі підхід Верховного Суду змінюється, і такі спори є корпоративними, якщо підставою позову є порушення корпоративного права позивача. У науці також підтримується така позиція, наприклад, О. Кологойда відносить зазначені спори до корпоративних, враховуючи їх особливий суб'єктний склад, а також предмет та підстави позову [10].

11. Спори, пов'язані з укладенням, зміною, розірванням, виконанням, а також визнання недійсними корпоративних договорів. Механізм корпоративного договору доволі поширений закордоном, особливо в англійському праві, і нещодавно отримав закріплення в українському законодавстві також. Практика останніх кількох років демонструє, що корпоративні договори укладаються в Україні дедалі частіше, а відтак, і спори, пов'язані з ними, невдовзі набудуть значної актуальності. Так як корпоративний договір врегульовує способи реалізації учасниками юридичної особи своїх корпоративних прав та є вагомим інструментом корпоративного управління, то і спори, пов'я-

зані з такими договорами, належать до корпоративних.

12. Спори про визнання недійсними значного правочину, правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість, правочину, укладеного з перевищенням повноважень, якщо позов обґрунтовано порушенням корпоративних прав позивача.

13. Спори між юридичною особою та її посадовою особою, зокрема посадовою особою, повноваження якої припинені, про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями або бездіяльністю такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах. Даний вид спорів наразі закріплений як окрема категорія п. 12 ч. 1 ст. 20 ГПК України та відображає інститут похідного позову. Так як підставою такого позову виступає порушення посадовою особою фідучіарних обов'язків, неналежне здійснення нею корпоративного управління, дані спори також вважаємо корпоративними.

14. Спори за позовом учасника, який вибув, про визначення та стягнення належної йому вартості частки майна юридичної особи.

15. Спори щодо визначення розміру статутного капіталу юридичної особи та часток учасників.

16. Спори між учасниками юридичної особи або між юридичною особою та її учасниками щодо скасування запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань (далі ЄДР). Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 04.09.2018 у справі № 904/5857/17 було підтверджено належність таких спорів до корпоративних і зазначено, що вимога про визнання неправомірними дій державного реєстратора з внесення в ЄДР відомостей, щодо достовірності яких виник корпоративний спір, має похідний характер від корпоративного спору; така вимога залежить від наявності самого порушеного права, яке підлягає захисту шляхом скасування запису в ЄДР, за правилами господарського судочинства незалежно від обмеження позовних вимог лише оскарженням державної реєстрації.

17. Спори, пов'язані з виключенням учасників, спадкоємців з юридичної особи.

18. Інші спори, пов'язані з набуттям, здійсненням, припиненням корпоративних прав,

створенням, реалізацією корпоративного управління, діяльністю та припиненням юридичної особи. Зокрема, ними можуть бути спори про відшкодування витрат юридичної особи, пов'язаних із проведенням на вимогу її учасника аудиторської перевірки річної фінансової звітності товариства. Велика Палата Верховного Суду у постанові від 16.05.2018 у справі № 904/2194/1751 віднесла такі спори до корпоративних, оскільки спірні правовідносини тісно пов'язані з реалізацією учасником своїх корпоративних прав, зокрема права на управління товариством і права на отримання інформації про товариство.

Висновки. Незважаючи на стрімкий розвиток корпоративних відносин в Україні, поняття та критерії корпоративних спорів досі залишаються дискусійними у правовій науці. Нерозуміння сутності корпоративних спорів також зумовлює складнощі визначення юрисдикції спорів, що виникають з корпоративних правовідносин. Для вирішення даної проблеми пропонуємо визначити корпоративний спір як *спір між юридичною особою корпоративного типу та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі й учасником, який вибув, пов'язаний з набуттям, здійсненням, припиненням корпоративних прав, створенням юридичної особи, реалізацією корпоративного управління, діяльністю та припиненням юридичної особи*. Пропонується викласти визначення корпоративного спору, закріплене наразі п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України, у зазначеній редакції.

Корпоративні спори можливо відмежовувати від інших спорів, що розглядаються у порядку господарського судочинства, за такими кваліфікувальними ознаками:

1. Зміст корпоративного спору, яким є корпоративні правовідносини. Вважаємо, що чинне наразі нормативне визначення таких відносин не відповідає сучасній практиці правозастосування та не виправдано обмежує їхнє розуміння лише взаємозв'язком з корпоративними правами. Пропонуємо розуміти корпоративні правовідносини комплексно та викласти їхнє визначення у ч. 3 ст. 167 ГК України у такій редакції: «*Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що пов'язані з набуттям, здійсненням, припиненням корпоративних прав, створенням юридичної особи, реалізацією корпоративного управління, діяльністю та припиненням юридичної особи*».

2. Особливий суб'єктний склад корпоративного спору. Зокрема, основними учасниками корпоративного спору слід вважати юридичну особу корпоративного типу різних організаційно-правових форм, учасника (засновника, акціонера, члена) юридичної особи, у тому числі, учасника, який вибув. Орім того, учасником корпоративних спорів можуть бути посадові особи юридичної особи, зокрема ті, повноваження яких припинені, а також інші, зовнішні особи — наприклад, державні реєстратори. Відповідно, особливістю корпоративних спорів є їхній множинний суб'єктний склад, який може виходити за межі складу учасників корпоративних правовідносин.

3. Особливі підстави та предмет доказування у корпоративних спорах, якими пропонується визначити: 1) порушення корпоративного права; 2) порушення корпоративного інтересу; 3) порушення фідучіарних обов'язків.

4. Виключний характер та множинність способів захисту, серед яких, наприклад, вимоги про визнання недійсними рішень органів управління юридичної особи; переведення прав та обов'язків покупця акцій, частки у статутному капіталі юридичної особи; стягнення дивідендів; визнання недійсними значних правочинів, правочинів із заінтересованістю тощо.

Виходячи з основних ознак корпоративних спорів, їх пропонується класифікувати за такими критеріями: суб'єктний склад, підстава виникнення, предмет позову. Істотною прогалиною господарського процесуального законодавства залишається відсутність нормативно встановленого переліку спорів, які належать до корпоративних. Як наслідок, на практиці поширеною є проблема визначення юрисдикції різних видів спорів, що виникають з корпоративних відносин. Для усунення даного недоліку, пропонуємо доповнити п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України такими положеннями: «*До корпоративних спорів належать, зокрема, такі: 1) спори щодо оскарження учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, рішень, дій або бездіяльності юридичної особи та органів її управління; 2) спори про визнання недійсними установчих документів (повністю або в частині окремих положень), змін до них; 3) спори щодо обрання, відкликання, відсторонення, поновлення на посаді, припинення повноважень керівників чи інших посадових осіб юридичної особи, окрім трудових*

спорів; 4) спори, пов'язані зі створенням юридичної особи, у тому числі спори, пов'язані з набуттям корпоративних прав у процесі заснування юридичної особи; 5) спори, пов'язані з реорганізацією, ліквідацією юридичної особи чи скасуванням її державної реєстрації за позовом учасника (засновника, акціонера, члена) до такої юридичної особи; 6) спори про переведення прав та обов'язків покупця акцій, частки у статутному капіталі юридичної особи у зв'язку з порушенням переважного права на придбання акцій, частки; 7) спори щодо права власності на майно, передане юридичній особі учасником (засновником, акціонером, членом) як вклад до статутного капіталу юридичної особи; 8) спори про стягнення дивідендів; 9) справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, пайів, інших корпоративних прав в юридичній особі, якщо позов обґрунтовано порушенням корпоративних прав; 10) спори щодо визнання права власності на акції, частку у статутному капіталі юридичної особи чи права на пай, спори щодо укладення, зміни, виконання, розірвання, а також визнання недійсними правочинів з акціями, якщо позов обґрунтовано порушенням корпоративних прав; 11) спори, пов'язані з укладенням, зміною, розірванням, виконанням, а також визнання недійсними корпоративних договорів; 12) спори про визнання недійсними значного правочину, правочину, щодо вчинення якого є заінтересованість,

правочину, укладеного з перевищенням повноважень, якщо позов обґрунтовано порушенням корпоративних прав позивача; 13) спори між юридичною особою та її посадовою особою, у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені, про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями або бездіяльністю такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах; 14) спори за позовом учасника, який вибув, про визначення та стягнення належної йому вартості частки майна юридичної особи; 15) спори щодо визначення розміру статутного капіталу юридичної особи та часток учасників; 16) спори між учасниками юридичної особи або між юридичною особою та її учасниками щодо скасування запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, за наявності порушеного корпоративного права; 17) спори, пов'язані з виключенням учасників, спадкоємців з юридичної особи; 18) інші спори, пов'язані з набуттям, здійсненням, припиненням корпоративних прав, створенням, реалізацією корпоративного управління, діяльністю та припиненням юридичної особи». Запропоновані зміни до господарського процесуального законодавства покликані підвищити ефективність вирішення корпоративних спорів, спростивши розуміння їхньої сутності і ключових ознак.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Саракун І.Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект) / НДІ приватного права і підприємництва АПрН України. Київ, 2009. 156 с.
2. Бабецька І.Я. Корпоративні правовідносини та корпоративні права: до проблеми визначення поняття. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2013. № 8. С. 150—155.
3. Сороченко А.В. Корпоративні права та обов'язки: господарсько-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2015. 20 с.
4. Вінник О.М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2004. 631 с.
5. Богуш М.К. Захист прав та інтересів суб'єктів корпоративних правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2018. 240 с.
6. Вінник О.М. Корпоративні конфлікти та зловживання корпоративними правами в акціонерних товариствах: традиційні та інноваційні способи попередження та розв'язання. *Актуальні питання інноваційного розвитку*. 2012. № 2. С. 5—12.
7. Бігняк О.В. Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 489 с.
8. Жорнокуй Ю.М. Цивільно-правова природа корпоративних конфліктів в акціонерних товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2016. 44 с.

9. Кузнєцова Н.С. Поняття, ознаки і класифікація корпоративних спорів. *Правовий тиждень*. 2007. № 46 (47). URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120329> (дата звернення: 04.04.2021).
10. Кологойда О.С. Щодо поняття та критеріїв корпоративного спору. *Право України*. 2019. № 3. С. 237–259. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-03-237>
11. Лукач І.В. Господарсько-правове регулювання корпоративних відносин в Україні: теоретичні проблеми: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2016. 474 с.
12. Ковалишин О.Р. Корпоративний спір: характерні особливості та класифікація. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2009. Вип. 21. С. 113–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2009_21_17 (дата звернення: 04.04.2021).
13. Богуш М.К. Інтереси учасників корпоративних відносин. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 3. С. 103–106.
14. Юрченко Р. Довіряй, але перевіряй: що таке фідучіарні обов'язки директорів. *Mind.ua*. 26.08.2020. URL: <https://mind.ua/openmind/20214664-doviryaj-ale-pereviryaj-shcho-take-fiduciarni-obovyazki-direktoriv> (дата звернення: 04.04.2021).
15. Вербіцька М., Вакіряк В. Теоретико-методологічне обґрунтування сутності корпоративного спору та особливостей його предметної юрисдикції. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 2. С. 111–116.

Надійшла 20.04.2021

REFERENCES

1. Sarakun I.V. Zdiisnennia korporatyvnykh prav uchasnykamy (zasnovnykamy) hospodarskykh tovarystv (tsyvilno-pravovyi aspekt) / NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva APrN Ukrainy, 2009. Kyiv, 156 p. [in Ukrainian].
2. Babetska I.Ia. Korporatyvni pravovidnosyny ta korporatyvni prava: do problemy vyznachennia poniattia. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho*. 2013. No. 8. P. 150-155 [in Ukrainian].
3. Sorochenko A.V. Korporatyvni prava ta oboviazky: hospodarsko-pravovyi aspekt: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2015. 20 p. [in Ukrainian].
4. Vinnyk O.M. Teoretychni aspekty pravovoho zabezpechennia realizatsii publichnykh i pryvatnykh interesiv v hospodarskykh tovarystvakh: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2004. 631 p. [in Ukrainian].
5. Bohush M.K. Zakhyst prav ta interesiv subiektiv korporatyvnykh pravovidnosyn: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2018. 240 p. [in Ukrainian].
6. Vinnyk O.M. Korporatyvni konflikty ta zlozhyvannya korporatyvnymy pravamy v aktsionernykh tovarystvakh: tradytsiini ta innovatsiini sposoby poperedzhennia ta rozv'iazannia. *Aktualni pytannia innovatsiinoho rozvytku*. 2012. No. 2. P. 5-12 [in Ukrainian].
7. Bihniak O.V. Tsyvilno-pravovyi zakhyst korporatyvnykh prav v Ukraini: dys ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Odesa, 2018. 489 p. [in Ukrainian].
8. Zhornokui Yu.M. Tsyvilno-pravova pryroda korporatyvnykh konfliktiv v aktsionernykh tovarystvakh: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kharkiv, 2016. 44 p. [in Ukrainian].
9. Kuznietsova N.S. Poniattia, oznaky i klasyfikatsiia korporatyvnykh sporiv. *Pravovyi tyzhden*. 2007. No. 46 (47). URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=120329> [in Ukrainian].
10. Kolohoida O.S. Shchodo poniattia ta kryteriiv korporatyvnoho sporu. *Pravo Ukrainy*. 2019. No. 3. P. 237-259. URL: <https://doi.org/10.33498/louu-2019-03-237> [in Ukrainian].
11. Lukach I.V. Hospodarsko-pravove rehuliuвання korporatyvnykh vidnosyn v Ukraini: teoretychni problemy: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.04. Kyiv, 2016. 474 p. [in Ukrainian].
12. Kovalyshyn O.R. Korporatyvnyi spir: kharakterni osoblyvosti ta klasyfikatsiia. *Aktualni problemy vdoskonalennia chynnoho zakonodavstva Ukrainy*. 2009. Iss. 21. P. 113-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2009_21_17 [in Ukrainian].
13. Bohush M.K. Interesy uchasnykiv korporatyvnykh vidnosyn. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*. 2013. Iss. 3. P. 103-106 [in Ukrainian].
14. Yurchenko R. Doviriai, ale pereviriai: shcho take fidutsiarni oboviazky dyrektoriv. *Mind.ua*. 26.08.2020. URL: <https://mind.ua/openmind/20214664-doviryaj-ale-pereviryaj-shcho-take-fiduciarni-obovyazki-direktoriv> [in Ukrainian].
15. Verbitska M., Vakiriak V. Teoretyko-metodolohichne obgruntuvannya sutnosti korporatyvnoho sporu ta osoblyvostei yoho predmetnoi yurisydsii. *Aktualni problemy pravoznavstva*. 2019. Iss. 2. P. 111-116 [in Ukrainian].

Received 20.04.2021

A.V. Slyvinska

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-4727-2842

CONCEPT, FEATURES AND TYPES OF CORPORATE DISPUTES

The article is devoted to the legal nature of corporate disputes, the study of their criteria and types. Deficiencies in current definition of corporate dispute in the economic procedural legislation, as well as the lack of a single concept of corporate dispute in the legal doctrine are revealed. As a result, the problem of understanding the essence of corporate dispute and determining the jurisdiction of disputes arising from corporate relations remains crucial.

It is concluded that a corporate dispute is a dispute between a legal entity of corporate type and its participant (founder, shareholder, member), including a participant who left, related to the acquisition, exercise, termination of corporate rights, creation of a legal entity, implementation of corporate management, activity and termination of the legal entity. It is proposed to consolidate this definition of corporate dispute in paragraph 3 of part 1 of Art. 20 of the Economic Procedural Code of Ukraine. The key features of the corporate disputes are determined and characterized: content; special subject composition; grounds and circumstance in proof; plurality and exclusive nature of remedies in such disputes. It is established that the content of corporate dispute is corporate relations, which the legislation currently defines only through corporate rights. The necessity of complex understanding of corporate relations is substantiated and it is proposed to consider them in part 3 of Art. 167 of the Economic Code of Ukraine as relations related to the acquisition, exercise, termination of corporate rights, creation of a legal entity, implementation of corporate management, activity and termination of a legal entity.

Based on the analysis of the features of corporate disputes, research of scientific approaches and relevant case law, the classification of such disputes is carried out. In particular, corporate disputes are proposed to be classified according to subjective, substantive criteria, as well as on the grounds of their occurrence. It is established a list of disputes that belong to corporate and distinguished them from related disputes. In order to resolve the problem of jurisdiction of disputes arising from corporate relations, it is proposed to enshrine in part 1 of Art. 20 of the Economic Procedural Code of Ukraine list of corporate disputes.

Keywords: corporate relations, corporate disputes, commercial litigation, protection of corporate rights.